

Török Csaba: Kinek szól az evangelizáció?

Teológiai alapvetés. Missziós kérdésfelvetések.¹

A II. Vatikáni Zsinat óta eltelt fél évszázad állandóan visszatérő kérdése az evangelizáció. Ennek számos oka van. Egyrészt az Egyházon belül teológiai érlelődés játszódott le, amely – vizsgálva a nem keresztények üdvösségének kérdését, a más vallásokat és kultúrákat – új fénybe állította a klasszikus missziós elkötelezettséget, amely így mintha erejét, lendületét veszítette volna. Ha Isten titokzatos útjain egy nem hívő is üdvözülhet, miért létkérdés az evangélium hirdetése? Nem elegendő valamiféle karitatív, kulturális-oktatási vagy filantróp egyházi tevékenység? Bizonyos, hogy a zsinati, tanítóhivatali kijelentések nem ezt a hatást akarták elérni, sokkal inkább a túlzóan korlátolt és üdvpesszimista korábbi állapotot akarták ellensúlyozni – ám mintha apránként átlendültünk volna a másik végletbe, a kárhozattól rettegő, az intézményes (római katolikus) Egyház feltétlen üdvösséghez való szükségességét hirdető misszió helyére egyfajta evangelizációs érdektelenség lépett, amely megelégszik klubszerű tevékenységekkel.

Másrészt megváltozott a közeg is, amelyben élünk. Szeretjük azt hinni, hogy csak Európa és Észak-Amerika élt át megrázó fordulatokat, ám ez egyáltalán nincs így. Más és más módon, de a klasszikus kultúrák és társadalmak mindenfelé a szétesés jeleit mutatják, s a globalizációs tendenciák kikerülhetetlenül világszintű jelenségekhez vezetnek. Emellett (s erről is gyakran megfélekedünk) például Latin-Amerika vagy Közép- és Dél-Afrika kereszténysége majd'

¹ Jelen előadás a 2014. január 28-án az egeri Lelkipásztori-teológiai Napokon elhangzott előadás szerkesztett, bővített szövege. Az olvasás megkönnyítése végett nem terheltük meg részletes lábjegyzet-apparátussal. A tanulmány szakteológiai hátterét, a vonatkozó irodalommal és forrásokkal megtalálhatja az Olvasó az alábbi publikációinkban: *A kultúrák Lelke*, Új Ember, Budapest 2013; *Katolicitás és új evangelizáció*, in *Communio* 20 (2012/3–4), 58–68; *Az új evangelizáció bibliai alapjai*, in *Keresztény-Zsidó Teológiai Évkönyv 2012* (szerk. Szécsi J.), Keresztény-Zsidó Társaság, Budapest 2013, 336–347; *Egyházvezetés – másként?*, in *South East Europe International Relations Quarterly* 5 (2013/2), pp. 13 (az interneten megtalálható olaszul és spanyolul is a folyóirat honlapján: www.southeast-europe.org); *Kultúra és új evangelizáció*, in *Sapientiana* 6 (2013/2), 1–20.

félezer éves, vagyis ezekben a régiókban is feladattá vált az új evangelizáció, jóllehet nem egy térségben még az első evangelizáció sem zárult le.

VI. Pál evangelizációs buzdítása (*Evangelii nuntiandi* [1975]), II. János Pál inkulturációs és új evangelizációs tanítása (kezdve a *Catechesi tradendae*-n [1979], s a *Christifideles laici*-n [1988]), majd XVI. Benedeknek a hittudat megerősítésére szóló hívása s a hit évének kezdeményezése (*Porta fidei* [2012]) egyértelműsíti, hogy itt az egész Egyház, a legfőbb Tanítóhivatal útkeresésével, de egyszersmind útmutatásával van dolgunk. Mindehhez kapcsolódik még a két nagy evangelizációs szinódus 1974-ben és 2012-ben, amelyek során a teljes világegyház szembesült egyfelől az aktuális állapottal, a negatív jelenségekkel, az akadályokkal és hiányokkal, másfelől az előttünk álló lehetőségekkel, kihívásokkal, feladatokkal.

Világossá vált, hogy szükség van a lelkesedés, az elköteleződés megújítására, de ez önmagában még nem elég. Avignonban 2010-ben rendezték meg az első *Communion–Évangélisation* találkozót, amelynek témája *L'évangélisation pour les nuls* volt. A plakáton – a plébániaépületből kitóduló fellelkesült „evangelizátorok” tömegének a közepén – felhangzik a kérdés: „*Et au fait... comment on procède?!?*” – amit talán így adhatunk vissza a legjobban magyarul: „*Na de... hogyan is vágjunk bele?!?*” A teológiai alapok letisztázása, néhány kérdés felvetése segíthet abban, hogy erre a kérdésre – Ferenc pápa és az *Evangelii gaudium* kezdetű szinódus utáni apostoli buzdítás (2013) segítségével – választ adjunk.

1. Szavak rengetegében

Az evangélium hirdetésének, átadásának szolgálatát számos szó írja le a Bibliában s a teológiában. Hogy tisztán lássunk, először helyes, ha e téren teremtünk rendet.

a) Terminológia

A kulcsfogalom mindenképpen a *missio*, a küldetés. János evangéliumában olvassuk Krisztus szavát: „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket” (20,21). Ez az egyszerű, két részből álló összetett mondat elénk tárja a küldetés nagy titkát: két *missio*-ról van szó, amelyek elválaszthatatlanul egymásba kulcsolódnak. A Fiú Atyától kapott küldetése s a keresztyének Krisztustól kapott küldetése elválaszthatatlan egymástól. A Szentháromságon belüli (intratrinitáris) és a világban kibontakozó (egyházi) küldetés között a Szentlélek teremti meg a kapcsolatot, akinek erejében Jézus megtestesül, s akinek az elküldése által az Egyház megszületik.

A *missio* mellett azonban ott áll egy másik, rejtettebb, az evangelizáció kapcsán még kevésbé tematizált ige, a *tradere* (görögül: *paradidomi*), amelynek jelentése: átadni, áthagyományozni. Megint csak János evangéliumától indulunk el: „Az Atya ugyanis szereti a Fiút, s mindent megmutat neki, amit tesz” (5,20). Ez nem egyszerűen azt jelenti, hogy a Fiúnak lexikális tudása van az Atya tetteiről, hanem azt, hogy radikálisan és totálisan ezen tettek, ezen cselekvések részese. Máténál világosan látjuk ezt: „Atyám mindent átadott nekem, és senki sem ismeri a Fiút, csak az Atya, s az Atyát sem ismeri senki, csak a Fiú...” (11,27). Az első, a teremtés előtti, mondhatni a Szentháromság lényegéhez tartozó átadásról van itt szó, az Atya önmagából való kilépéséről, a Fiú szeretetteljes megnyílásáról, amellyel befogadja az Atyát.² Ez az ős-átadás alapozza meg egyébként a Szentháromságon belüli küldést, amely a megtestesüléskor emberi valóságban megérkezik a világba. A Fiú folytatja ezt a láncolatot, hisz nem tartja meg magának azt, amit az Atyától befogadott. „...az Atyát sem ismeri senki, csak a Fiú és az, akinek a Fiú kinyilatkoztatja” (Mt 11,27). A Szentháromságon belüli

² Az újszövetségi szóhasználatban az átadni (*paradidomi*) ige állandó párja, a célszemély magatartásának a leírása a befogadni (*lambanó, paralambanó*) ige.

átadásnak a kinyilatkoztatás befogadása révén lesz az ember is részese. Ez nem egyszerűen valamiféle üdvös igazság vagy hittani tudás közlése, ami szükséges a mennyországba való belépéshez (mint a gyerek esetében a katekizmus kérdéseinek a felmondása az elsőáldozásra bocsátáshoz), hanem közösségteremtés, szó szerinti *communicatio*, megosztás, részt adás. Jézus ezt mondja: „Átadtam nekik tanításodat...” (Jn 17,14). De hogy itt nem a pusztán mai, iskolás értelemben vett tanításról van szó, hanem az élet igéjéről, amely életközösséget hoz létre, az nyilvánvaló a következő igehelyből: „Ezért adom át nektek az országot, mint ahogy Atyám nekem átadta” (Lk 22,9). Az ország nem intézmény, nem formalitás, nem hely (a felhők fölött), hanem életállapot, az embernek Isten akaratában való léte, a belefoglaltság a *baszileia tou Theou*-ba, Isten királyságába, cselekvő, megmentő, dinamikus és aktív uralmába.

Ennek a nagy üdvrendi mozgásnak az első befogadói az apostolok, akik maguk ekként válnak – felvállalva a jézusi küldetést – az első átadókká is. Nem véletlenül int az Apostol: „Legyetek hát állhatatosak, testvérek, és ragaszkodjatok a hagyományokhoz, amelyeket tőlünk előszóban vagy levélben kaptatok”. E helyen csak megjegyezzük, hogy a *paradidomi*, átadni igének két főnevesült változatával találkozunk az Újszövetségben. Az első a *paradoszisz*, a *tradio*, amely az átadás aktusát, cselekvését írja le. A másik a *parathéké*, a *depositum* (vagy *triditum*), ami pedig az átadás tárgyát, tartalmát ragadja meg. Az apostoli Egyházban egyértelmű, hogy az első a fontos és hangsúlyos, mert enélkül a második nem állhat fenn. A második szerepe pedig elsődlegesen a normaként, hitszabályként való fennállás, amely biztosítja a hűséget. Sajnos az egyházi szóhasználatban és gondolkodásban a hagyományt túl sokszor a második jelentéssel azonosítjuk (valamiféle tárgyi hit-anyag, amit csomagként adunk át az evangelizációban, katekézisben). Ezért érezte fontosnak a II. Vatikáni Zsinat, hogy a kinyilatkoztatás-tani dogmatikus konstitúcióban kiemelje az *élő hagyomány* fogalmát (*Dei Verbum* [1965], nr. 8), amely nem más, mint a *viva vox Evangelii*, az Evangélium élő hangja, a jézusi-apostoli átadási dinamika szüntelen aktualitása és

aktualizálása az egyházi lét itt és mostjában, amit nem lehet lecsupaszítani a hitletétemény (*depositum*) eltárgyasított s elélettelenített teológiai (félre)értelmezésére.

Miért fontos ezt világosan látni? Azért, mert enélkül nem érthetjük meg, hogy a küldetési-átadási dinamika mit jelent. Az Egyház nem múzeum, ahol tárgyakat őriznek, amelyeket megmutatnak minden kor minden emberének, hanem életközösség, ahol *történik* és *él* a hagyomány, vagyis minden kor minden ember egyfajta kommunikációs mozgásba vonódik be. Nem valamit, hanem Valakit: Jézus s az ő élő evangéliumát adjuk át. Az első keresztények nagyon jól tudták ezt, s ezért tudatában voltak annak is, hogy igehirdetésük bevonódás a jézusi-apostoli átadási láncolatba. „Azok, akik szétszéledtek, ahová csak elvetődtek, hirdették az evangéliumot” (ApCsel 8,4). Az Apostol írja: „...az első naptól mindmáig részt vállaltatok (Krisztus) evangéliumának hirdetésében” (Fil 1,5). Csak akkor tud egy keresztény *részt vállalni*, ha élete bevonódott az átadás–befogadás hatalmas, a Szentháromságból kiinduló dinamikájába.

Mi ennek az évszázadokon átívelő küldetésnek a végkifejlete? Ezzel már két kulcsigénk eszkatologikus távlatába lépünk be. „Azután következik a vég, amikor is (Krisztus) átadja az Istennek, az Atyának az uralmat” (1Kor 15,24). Amit Jézus átadott az apostoloknak, az apostolok a keresztényeknek, a keresztények a még nem hívőknek, végül visszatér Krisztus kezébe, s Ő – a második eljövétel Pantokrátora, Mindenhatója – végezetül letesz mindent az Atya elé, aki ennek az egész teremtést átfogó mozgásnak a Forrása.

b) *Christus traditus*

Amint látjuk, az üdvrend, a kinyilatkoztatás egészének a középpontjában Krisztus áll, egészen pontosan: a *Christus traditus*, az átadott Krisztus. Ez a kifejezés több jelentési síkkal is bír, amelyeket érdemes számba vennünk.³ Mit is jelent hát a *traditio*, az átadás?

– „...egy ember kiszolgáltatása az erőszaknak egy másik ember által...”. A passiókban egyértelmű, hogy ez a jelentési sík a Júdás által elárult Jézust állítja szemeink elé.⁴ Ugyanakkor ez az átadás, elárulás lejátszódik mindannyiszor, amikor az igazat kiszolgáltatják az emberek. Ezt látjuk Keresztelő János esetében (vö. Mk 1,14; 6,14–29), de ez teljesedik be akkor is, amikor a krisztuskövetők szenvedésekkel, rabsággal vagy akár vértanúsággal fizetnek a hitükért. Ekként „a tanítványok kiszolgáltatása” úgy áll előttünk, „mint Jézus útjának a megjelenítése az egyházi tanúságtétel prizmájában”. Kiemelt módon szemlélhetjük ezt a lukácsi kettős műben, különösen is az Apostolok Cselekedetei könyvében.

– „...saját Fiának kiszolgáltatása mindannyiunkért az Atya részéről (vö. különösen is Róm 4,25; 8,32)...”. A nagy, üdvrendi átadásról van itt szó, amelynek első aktusa a megtestesülés: Isten emberré lesz, az Atya rendeléséből a Szentlélekben a Fiú magára ölti emberi valóságunkat: az Atya átadja az emberiségnek a Fiút. Már ez a legelső lépés magában hordozza e folyamat betetőzését: Jézus szenvedését és kereszthalálát. „Elérkezett az óra. Az Emberfiát a bűnösök kezére adják” (Mt 26,45). Az eredetiben ez így áll: „...a bűnösök kezére adatik”. A passzív igealak látszólag elrejtje a cselekvőt. Mert hát ki is az, aki a bűnösök kezére adja az Emberfiát? Semmi esetre sem az áruló Júdás, ő csupán eszköz. Péter pünkösdi beszéde ad választ a kérdésünkre: „Ezt az embert az Isten elhatározott terve szerint kiszolgáltattatok, és gonosz kezek által keresztre feszítve elveszejtettétek” (ApCsel 2,23). A

³ Itt H. Verweyen fundamentálteológus megfontolásaira támaszkodunk, ld. VERWEYEN, H., *Gottes letztes Wort*, Düsseldorf 1991, 69. Itt a szerző a következő forrásra támaszkodik: POPKES, W., *Christus traditus. Eine Untersuchung zum Begriff der Dahingabe im Neuen Testament*, Zürich 1967.

⁴ Ne feledjük: sok európai nyelvben a *tradere* igéből származó szavak olykor nem pusztán az átadást, de az elárulást is jelentik (vö. az olaszban: *tradimento*, elárulás).

hátterben, láthatatlanul (a passzív igealakok mögé rejtve) mindvégig az Atya akarata munkál. Ő a *Deus tradens*, az átadó Isten.

– „...Jézus önátadása »értünk« (Ef 5,2), »az egyházért« (Ef 5,25), »értem« (Gal 2,20)”. A jézusi önazonosság szívéhez érkezünk el ezen a ponton: „Azért szeret az Atya, mert odaadom az életemet, hogy majd újra visszavegyem. Nem veszi el tőlem senki, magam adom oda, mert van rá hatalmam, hogy odaadjam, és van rá hatalmam, hogy visszavegyem. Ezt a parancsot kaptam az Atyától” (Jn 10,17k). Az igehelyben kifejezett alapgondolatot a keresztény ikonográfia plasztikusan jeleníti meg, amikor úgy ábrázolja Krisztust, mint aki maga viszi a létre, amelyen önként és egyedül mászik fel a keresztre. Ő a *Christus autotradens*, az önmagát önként és szabadon, szeretetből átadó Krisztus.

– H. Verweyen fenti értelmezéseihez hozzá kell kapcsolnunk még egy negyediket, *Krisztus átadását az Egyházban*. A fentebbi megfontolások rávilágítanak, hogy ennek gyökerét a Szentháromság belső életében kell keresnünk, amely a teljes üdvrend alapja, s amely istenemberi formát nyer az üdvtörténetben, Jézus Krisztus személyében. Krisztus embertől emberig érő átadása, hirdetése, közlése teszi, hogy e folyamat nem szakad meg, hanem tovább él a hívő közösségben, mindvégig megmaradva a Szentlélek erőterében. Elsődleges formája az apostoli igehirdetés: „...az evangéliumot nemcsak szóval hirdettük közöttetek, hanem erővel, Szentlélekkel és mély meggyőződéssel is” (1Tessz 1,5). Ehhez kapcsolódik minden keresztény elkötelezett evangelizációs küldetése: „...hirdesd az evangéliumot, állj vele elő, akár alkalmas, akár alkalmatlan. Érvelj, ints, buzdíts nagy türelemmel és hozzáértéssel. [...] Te azonban maradj mindenben meggondolt, viseld el a bajokat, teljesítsd az evangélium hirdetőjének feladatát, töltsd be szolgálatodat” (2Tim 4,2.5).

c) Az átadás útja

A fenti átadás-láncolatnak az útját, megvalósulását egy jól ismert ige írja le: *euangelizomai*, örömhírt hirdetni. A szó megértéséhez jóval az evangéliumi kor előttre, az Ószövetség világába kell visszanyúlnunk. Az örömhír hirdetése sok helyen felbukkan ugyanis a szent iratokban, de legvilágosabb formáját Deutero-Izajásnál ölti. „Milyen szép a hegyeken annak a lába, aki jó hírt hoz; aki békét hirdet, örömhírt hoz, és kikiáltja a szabadulást. Aki azt mondja Sionnak: »Királlyá lett a te Istened«” (Iz 52,7). Miről van itt szó? Arról, hogy a hírnök bejelenti azt, ami már megtörtént? Leírja a már betelt valóságot? Isten már királlyá lett, s ezt most közli a néppel? Nem. Sokkal inkább azt látjuk, hogy a bejelentés aktusában, a kimondott szó által valósul meg Isten királysága Sionon. A kimondott szó hozza el az abban hordozott valóságot. Az örömhír hirdetése tehát *performatív beszéd*, olyan cselekvés, amely létrehozza azt, amit közöl.⁵ Még világosabb ez egy olyan részletből, amely különös fontosságra tesz szert Jézus életében: „Az Úr lelke nyugszik rajtam, mert az Úr kent föl engem. Elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, és meggyógyítsam a megtört szívűeket. Hogy szabadulást hirdessek a foglyoknak, és szabadságot a börtönök lakóinak. Hogy hirdessem az Úr kegyelmének esztendejét, Istenünk bosszújának napját” (Iz 61,1-2). A megtört szívű azáltal gyógyul, hogy felhangzik az örömhír. A fogoly azáltal lesz szabad, hogy kimondják: szabaddá lett. Az Úr kegyelmi esztendeje azért köszönt be, mert a hírnök meghirdeti azt.

Amikor Jézus a názáreti zsinagógában felolvassa a fenti izajási szakaszt, ezt a kommentárt fűzi hozzá: „Ma beteljesedett az Írás, amit az imént hallottatok” (Lk 4,21). A kimondott szó a Küldött általi kimondása által valósággá válik. Ez lesz Krisztus nyilvános működésének a tengelye: „Ezután bejárta a falvakat, tanított és hirdette az Isten országát” (Lk 8,1). Az Ország azáltal érkezik el az emberekhez, hogy megérkezik közéjük az, aki kimondja az örömhír szavát. Az evangélium tehát (akárcsak a hagyomány) elsődlegesen cselekvés, történés,

⁵ Ez nem idegen a katolikus teológiától, hiszen a szentség-kiszolgáltatás szavait is ilyen performatív beszédaktusoknak tekinthetjük.

üdvrendi aktus, amely mindannyiszor elválaszthatatlan az Országtól, amely úgymond már a küszöbön áll, de ki kell mondani eljövételét ahhoz, hogy ez a megvalósulás definitívvé váljon.

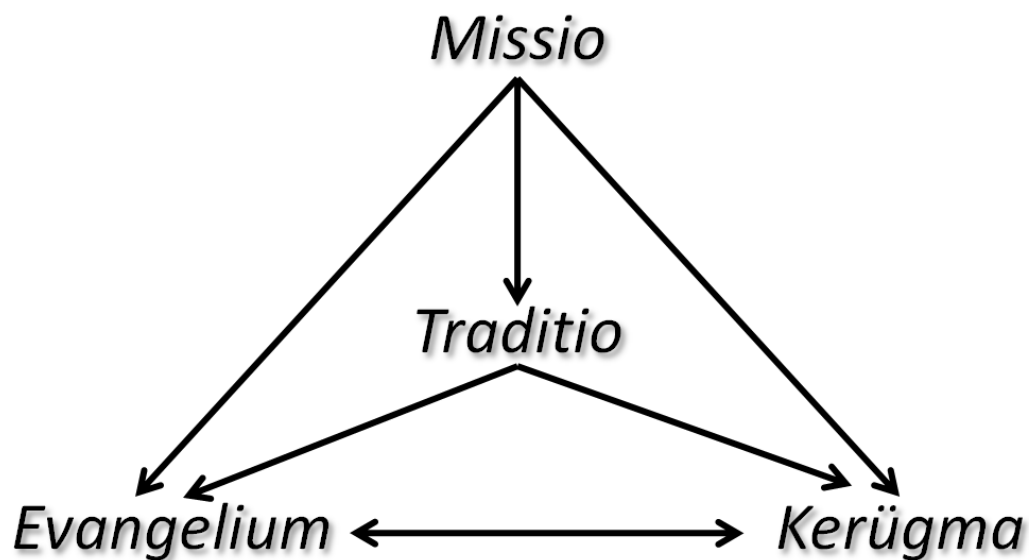
Az apostolok ehhez a jézusi küldetéshez kapcsolódnak. Számukra azonban már új jelentőséget nyer az örömhír hirdetése. Jézus evangelizálta az Országot, az apostolok azonban – húsvét és pünkösd után – Jézus Krisztus evangéliumát hirdették (vö. Mk 1,1). Mit jelent ez a megkülönböztetés, amely következetesen megmutatkozik az Újszövetségben? Azt, hogy az Emberfia az evangelizálás tökéletes alanya, az, aki kimondva a szavakat valósággá is teszi azokat. Az apostolok nem ugyanígy alanyok: számukra Jézus élete, nyilvános működése, szenvedése, halála, feltámadása és mennybemenetele az örömhír hirdetésének a konkretizálódott tárgya. „Aki titeket hallgat, engem hallgat” (Lk 10,16). Jézus a saját, Atyától kapott szavait hirdeti (azaz tökéletesen evangelizál), az apostolok Jézus szavait (az ő evangéliumát hirdetve, abban és azáltal evangelizálnak). Csakis Jézusnak ez a tökéletes és örökös alanyisága az evangelizációban biztosítja, hogy az örömhír szavainak kimondása meg is valósítsa e szavak tartalmát: elhozza a szabadulást, a megváltást, az üdvösséget és a békét.⁶

Ugyanezt az átadási folyamatot írja le a *kériüszó*, hirdetni ige, amely az evangéliumokban szorosán összekapcsolódik az *euangelidzomai* igével (ld. Lk 4,43k és 8,1), adott esetben annak a szinonimájaként szerepel (vö. Mk 1,38). Mindazonáltal ez a második ige lesz a sajátos apostoli küldetést leíró kifejezés. „Ezért kaptam a küldetést, hogy hírnök és apostol legyek – igazat mondok, nem hazudom –, a pogányok tanítója a hitre és igazságra” (1Tim 2,7). Az apostol azért lehet hiteles hírnök (*kériüx*), mert [Üdvözítőnk, Krisztus Jézus] „...felragyogtatta előttünk az életet és a halhatatlanságot, az evangéliummal, amelynek hirdetője, apostola és tanítója lettem” (2Tim 1,10k).

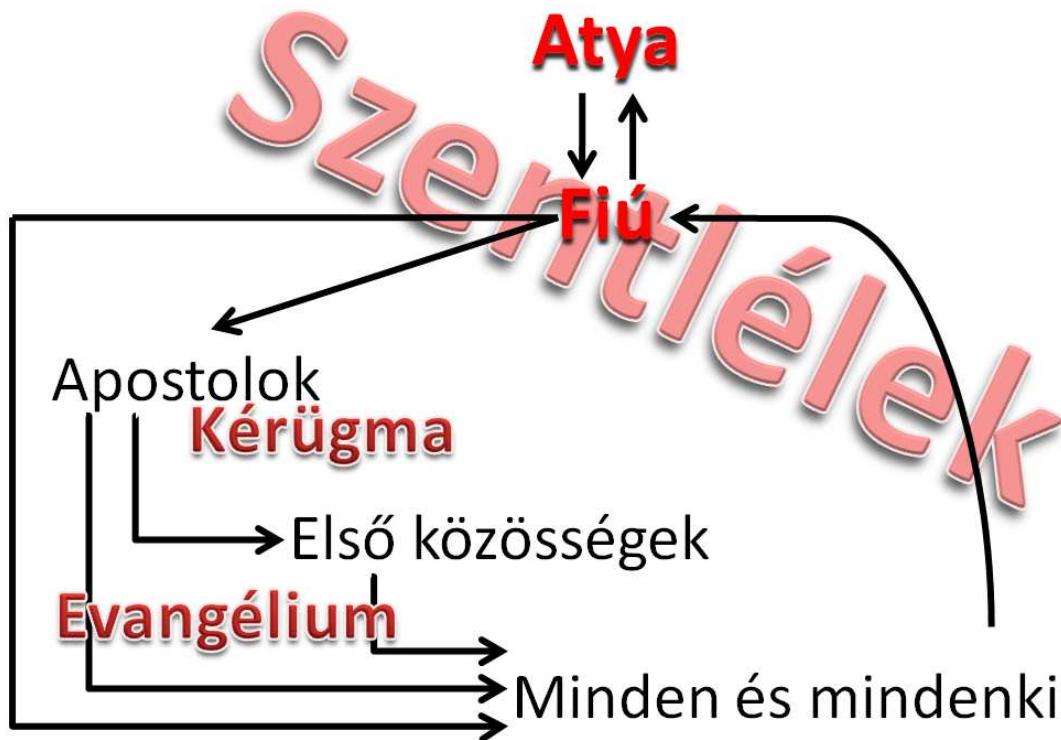
⁶ Ezért fontos hangsúlyozni, hogy minden szentség-kiszolgáltatás esetében Jézus az, aki szól, aki cselekszik.

Emellett az Újszövetség még számos más kifejezést alkalmaz az örömhír átadásának a leírására, amelyeket itt most csak felsorolásszerűen említünk: tanítani (*diaszkó*); hallani, hallgatni (*akouó*); tanulni, tanulmányozni (*manthanó*); (meg)ítélni, elhatározni (*krinó*); megvallani, egybehangzóan állítani (*homologeó*); megvallani, tanúsítani (*martüreó*); védekezni, értelmes választ adni (*apologeomai*); válaszolni (*apokrinomai*); példát, mintát (*hüpotüposzisz*) adni.

A megvizsgált kifejezések viszonyát az alábbi ábrával szemléltethetjük:

Ha pedig a teljes üdvrendi mozgást, dinamikát szeretnénk összegezni, amely e szavak mögött rejlik, a következő ábrát rajzolhatjuk fel:

2. A kériugma

Az apostoli (első) igehirdetést jelölő *kériugma* szó a *kériüszó* (hirdetni) igéből származik, amely ekként világosan elkülöníti a jézusi örömhírt (evangélium) az apostoli hirdetéstől, tanítástól (kériugma), a fentebbiekben vizsgált szempontok alapján.

Ha elkezdjük vizsgálni, mi is volt a konkrét *tartalma* az apostoli (első) igehirdetésnek, akkor a legősibb hitvallási formulákhoz kell visszakanyarodnunk, amelyek a legtömörebben és a legvilágosabban tartalmazzák a krisztusi hit alapjait:

- „Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia” (Mt 16,16).
- „Én Uram, én Istenem” (Jn 20,28).
- „Elsősorban azt hagytam rátok, amit magam is kaptam: Krisztus meghalt bűneinkért, az Írások szerint, eltemették és harmadnap feltámadt, az Írások szerint. Megjelent Péternek, majd a tizenkettőnek. Később egyszerre több mint ötszáz testvérnek jelent meg, ezek közül a

legtöbben még élnek, néhányan azonban már meghaltak. Azután Jakabnak jelent meg, majd az összes apostolnak. Utánuk pedig, mint egy elvetéltnek, megjelent nekem is” (1Kor 15,3–8). Nem áll módunkban, hogy ezen a helyen részletesen elemezzük e hitvallási formák teológiai mélységeit, de ezek hordozzák azt a hitalapot, megkerülhetetlen fundamentumot, amely rögzíti a kereszténység identitását, s amely minden későbbi (egyházi) hitvallási formula kiindulópontja. Ez az a végső hitletétemény, amelyet minden korban – az adott kultúrának, nyelvezetnek megfelelően – változtatás nélkül közölnünk kell az evangelizáció során. A szavak, kifejezések keresésének értékes példáját nyújtja VI. Pál pápa, aki az 1975-ös római Nemzetközi Missziológiai Kongresszus résztvevőjéhez intézett beszédében (október 11.) a következőképpen foglalta össze a keresztény hit szívét:

„Csak hogy az alapvető tengelyeket említsük, szüntelenül szemünk előtt kell tartani Isten rendelését, vagyis a gyermeki szövetséget Jézus Krisztusban a Szentlélek által; Krisztusra tekinteni, aki az üdvösség forrása mindenki számára; az Egyházra, amely az üdvösség egyetemes szentsége; a szeretetre, amely Krisztus tanítványainak *par excellence* jele. Ez a kinyilatkoztatás, amely mindenekelőtt a Isten minden ember iránti szeretetének a kinyilatkoztatása, a zsidó nép történelmén és kultúráján keresztül valósult meg, beteljesülését pedig az Ige által nyerte el, aki megtestesült népe ölében: ez az őseredeti ajándék, amely az Írásokra lett bízva, érinthetetlen marad, mint a Gondviselés által akart út, akárcsak a dogmák, amelyeket az Egyház ezen kinyilatkoztatásból kiindulva juttatott kifejezésre. A hitnek ez a belső magja meghalad minden kultúrát”.

Mint látható, VI. Pál megfogalmazásában a keretek, viszonyok tükrözik a XX. századi tapasztalat és nyelviség valóságát, ám a kulcsfogalmak változatlanul őrzik az apostoli igehirdetés fő fogalmait.

a) A kériigma – ma

Miként a fenti pápai idézet is mutatja, az örömhír kimondásához arra is szükség van, hogy ismerjük a világot, amelyben élünk, az emberi valóságot, amely felé az üzenet fordul. Ferenc pápa *Evangelii gaudium* kezdetű szinódus utáni apostoli buzdítása többször és több megközelítésből vállalkozik a kortárs világ egyes jellemvonásainak bemutatására, amelyek hatással vannak az egyházi igehirdetésre. A 63. pontban – vizsgálva az új vallási mozgalmak sikerének s az egyházi igehirdetés kudarcainak okát – több olyan -izmust is megemlíti, amelyek uralják kulturális körképünket: ilyen a materializmus, a szekularizmus és az individualizmus, vagyis az anyagelvűség (amely sokszor nem kifejtett rendszer, hanem életstílus, olyan emberlét, amely csak az anyagival számol a gyakorlat terén), Isten totális kiiktatása az evilági dolgokból és az egyénközpontúság. Emellett megfigyelhető az is, hogy a társadalmi perifériák egyre nagyobb kiterjedésűek. A gazdasági világválság döbbenetes erővel állítja eléink a tényt, hogy a gazdagok elképzelhetetlenül gazdaggá lesznek, míg a széles néptömegek (s már nem csak egyes kisebb csoportok) marginalizálódnak.

E téren értékes eligazítással és elemzéssel szolgál J. F. Kavanaugh jezsuita atya könyve, a *Krisztus követése a fogyasztói társadalomban*.⁷ Ebben a szerző öt kórtünetet sorol fel: az üres belsőt (vagyis benső-lelki énkünk elsivárosodását, XVI. Benedek szavával a spirituális elsivatagosodást), a sérült kapcsolatokat (a személyesség és a közösség elvesztését), a vágyakozást a dolgok után (anyagiasság, fogyasztói szemlélet), az igazságtalanság elharapózását (képtelenség a jó és a rossz elkülönítésére, a lelkiismeret elnémulása, a beletörődés a legnagyobb gátságba is) és a menekülést az élet sérültjeitől (kirekesztés, a szolidaritás megszűnése, érdektelenség és közöny).

⁷ KAVANAUGH, J. F., *Krisztus követése a fogyasztói társadalomban. A kulturális szembenállás lelkiisége*, Budapest 2003.

Miért tudnak az új vallási mozgalmak olyan sikeresen mozogni ebben a közegben (vö. EG 63)? Egyrészt azért, mert azonnali választ kínálnak, közvetlenül itt és most reagálnak az emberi szükséghelyzetekre (pl. mágia). Emellett komolyan reflektálnak arra a materiális és spirituális nyomorra, amelybe jutottunk. Ezen felül – kevésbé intézményesült valóságokról lévén szó – gyorsan és feltűnésmentesen tudnak előrehaladni, olykor egészen a felszín alatt. Ennek jele például az, hogy még a templomba járó, vallásukat gyakorló keresztények körében is mily nagy számban jelennek meg mágikus gyakorlatok, a jósláshoz vagy horoszkópokhoz fordulás. Ugyanakkor azt is figyelembe kell vennünk, hogy ezek az újfajta vallási mozgalmak támogatják a szélsőséges egyénközpontúságot: nem követelnek közösségi elköteleződést, mindent úgy kínálnak, ahogyan az a „fogyasztónak” jólesik. Sajnos ez a jelenség az Egyházon belül is megfigyelhető, ahol kialakul egyfajta spirituális fogyasztói szemlélet és a vallásos élményekre való fékevesztett vágyakozás. Végezetül azt sem feledhetjük, hogy a racionalizmus (amely visszatükröződik nem egyszer a keresztény teológiában, egyházi szóhasználatban és gyakorlatban is) űrt hagyott hátra az emberben, nem tud mit kezdeni az érzelmekkel, vágyakkal. Ezek jó alapot nyújtanak az (Egyházon belül is terjedő) álmisztikának.

Mi a felelőssége mindebben a keresztényeknek és az Egyháznak? Az idézett pontban (EG 63) Ferenc pápa szól mind az egyéni, mind a közösségi szintről. Az egyes keresztény kapcsán gondot okoz az egyházhöz tartozás tudatának, illetve az erős hittudatnak az elvesztése – ez két olyan jelenség, amelyre már XVI. Benedek pápa is gyakran reflektált, kiemelten is a már említett *Porta fidei* kezdetű dokumentumában. Itt nem pusztán a lexikális hitismeretek gyengeségeiről van szó, hanem sokkal inkább arról: „nem fogadhatjuk el, hogy a só ízét veszítse, sem azt, hogy véka alá rejtjük a világosságot” (PF 3). A hit évének ezért ez volt a kimondott célja: „Újra fel kell fedoznünk a hit útját, hogy egyre világosabban meg tudjuk mutatni a Krisztussal való találkozás örömét és mindig megújuló életerejét” (PF 2). Emellett

Ferenc pápa még kiemeli, hogy olykor hiányzik belőlünk a spiritualitás, vallásosságunk inkább formális és emberi.

A közösségi-intézményes egyházi szint jól látható problémákat vonultat fel, amelyek mindannyiunk előtt ismerősek lehetnek. Plébániáinkon kevésbé befogadó a közeg – ugyanis az elutasítás sokkal könnyebb, mint a befogadás, hiszen gyorsabb és nem kívánja meg a személyes bevonódásunkat a másik „történetébe”. Súlyos és általános jelenség, hogy a felnőtt megtérők képtelenek szervesen bekapcsolódni egy plébániai közösség életébe, amely olyannyira a rutin, a megszokottság rabja, hogy zavarónak érzi azt az új lendületet, látásmódot, lelkesedést, amelyet a neofita szükségszerűen magával hoz. Kényelem és a megszokott formák védelmezése: ez jellemez minket, pedig – Ferenc pápa szavával – alig van nagyobb veszély, mint a „mindig így csináltuk” lelkipásztori „elve”. Emellett (és itt már nem csak a plébániai szintről van szó) még a legegyszerűbb problémákhoz is bürokratikus módon állunk hozzá. A végtelennek tűnő papírmunka, a hivatali ügymenet kérlelhetetlen alkalmazása, tekintet nélkül az élethelyzetek sokféleségére, rengeteg kárt és sebesülést okoz, s megteremt egy adminisztratív egyházstílust, amelyben – egy amerikai karikatúra szavával élve – több tonnányi „ügyünk” van, talán már másunk sincsen. Végezetül pedig (s ez igen fontos ferenci meglátás) a lelkipáztorkodás olykor kimerül a pusztá szentség-kiszolgáltatásban, a sakramentális pasztoráción kívül más nem nagyon jelenik meg a templomokban, a plébániákon. Igaz ugyan a II. Vatikáni Zsinat meglátása, miszerint az Eucharisztia az egyházi élet forrása és csúcsa – de ha a forrás és a csúcs között nincsen semmi, akkor lehet-e azt még forrásnak és csúcsnak nevezni? Hisz akkor semmi sem fakad belőle (csak önmaga), és semmit sem koronáz meg (csak önmagát). Itt nagyfokú bátorságra, nyitottságra, elkötelezett és közösségi útkeresésre van szükség.

b) Kimondani a kérészmát

Mielőtt továbbhaladnánk, fel kell vetnünk a kérdést: miként lehet ma, itt és most kimondani a kérészmát? Az apostoli kor végérvényesen lezárult – akkor mi módon lehet közöttünk eleven az apostoli igehirdetés? Ahhoz, hogy megoldást találjunk erre a problémára, érdemes megvizsgálunk, miként is értelmezhetjük magát a kérészmát a jelen egyházi valóság szövegkörnyezetében.

Ferenc pápa azt javasolja, hogy úgy tekintsünk a kérészmára, mint „első igehirdetésre” (vö. EG 164). Mit is jelent ez? Nem pusztán azt, hogy az apostoli igehirdetés minden egyházi igehirdetési aktus sorában kronológiailag a legelső volt. Az „első” itt minőséget is jelent. Arra utal, hogy bár jön a második, a harmadik, a sokadik igehirdetés (prédikáció, katekézis stb. formájában), az első igehirdetés soha nem válik meghaladottá – az örökre alap és korona. Gyakorlatilag a második, harmadik, sokadik igehirdetés semmi másra nem irányul, mint hogy mindig újra, megújult módon, nyelven, keretben hirdesse meg ugyanazt a kérészmát. Ennek kimondásakor pedig maga az Egyház is evangelizálódik.

Milyen ez az első igehirdetés? „A *kérészma* szentháromságos. A Lélek tüze ez, aki nyelvek formájában ajándékozza magát, és fölébreszti bennünk a Jézus Krisztusba vetett hitet, aki halálával és föltámadásával kinyilatkoztatja és közli velünk az Atya végtelen irgalmát” (EG 164). Egyszerű, képletes szavakkal tárja elénk Ferenc pápa a kérészmát, amelynek a központi üzenete a következő: „Jézus Krisztus szeret téged, életét adta azért, hogy üdvözítsen téged, és most minden nap melletted él, hogy megvilágosítson, megerősítsen, megszabadítsen téged” (uo.). Ez a megfogalmazás teljesen egybecseng II. János Pál gondolatával, aki az új evangelizáció üzenetét, a közlendő örömhírt ebben az egy mondatban foglalta össze: „Az Isten szereti az embert” (vö. CL 34).

Egyesek úgy vélhetik, hogy ha lecsupaszítjuk az igehirdetést ilyen egyszerű (már-már közhelyesnek tűnő) gondolatra, akkor elveszítünk valamit a keresztény hit értékes tartalmából, lényegéből. Azt gondolhatják, hogy a hitéletnek ennél „szilárdabb” alapokra van szüksége. Ez egyrészt igaz lehet, amennyiben úgy fogjuk fel e kérdést, mint a kériügmának való „keretadást”, egyfajta erős csontvázat, amely biztosan tartja az egész testet. Másrészt azonban veszélyes, ha a doktrínát (szembeállítva a kériügmával) a legfőbb jónak tartjuk, amelynek az első igehirdetés csak előszobája: a kériügma bevezet a hitbe, de annak világába belépve már valami „biztosabbra”, kidolgozottabbra, rendszerezettebbre van szükség. „Nem szabad azt gondolnunk, hogy a katekézisben el lehet hagyni a *kériügmát* egy olyan képzés javára, melyről föltételeznénk, hogy »szilárdabb«. Semmi nem szilárdabb, mélyebb, biztosabb, egységesebb és bölcsebb, mint ez a hirdetés” (EG 165).

Hogy itt valós értelmezési problémákról van szó, azt két példán bemutathatjuk. Amikor XVI. Benedek pontifikátusa idején rendre visszatért a „catechesi contentistica” fontosságára, sokan hajlamosak voltak félreértelmezni útmutatását. Már a bevett magyar fordítás is mutatja, hogy gondok vannak a megértésben: ugyanis a „tartaromorientált hitoktatás” kifejezés mindkét eleme téves. A főnév azért, mert a szentszéki dokumentumok igyekeznek következetesen elkülöníteni a hit-, illetve vallásoktatást („lezione di religione” stb.) a tulajdonképpeni katekézistől („catechesi”). Míg az első helyet találhat az iskolai órarendben, a második mindig szükségszerűen az élő szentségi közösséghez kapcsolódik. Az első ugyanis vallási (hittani) ismereteket közöl, a második ellenben hívő pedagógiával bevezet a szentségi életbe (amely mindig közösségi élet is). A jelző pedig nem a tartalomra irányultságot, hanem a tartalommal bírást, a tartalommal való ellátottságot hangsúlyozza – nem az tehát a katekézis célja, hogy tartalmakat adjunk át; viszont a jó katekézis szükségszerűen átadja a hittartalmakat is. A másik példa az értelmezési nehézségekre a doktrinális hűség ideológiája. Egyesek azért tartanak a kériügmatis katekézistől, igehirdetéstől, mert abban a doktrína háttérbe szorul,

holott az a legnagyobb kincs, amit mindenáron védelmezni kell. Csakhogy még a dogmákra is igaz, miszerint azoknak kinyilatkoztatott tartalma, s nem az emberi szavai sérthetetlenek és biztosak. Ezért a doktrína védelme (amely végső soron nem más, mint a hittartalmak emberi köntösének, külső ruházatának a védelme) végül terméketlen önvédelemhez, defenzív magatartáshoz vezet, amit – Ferenc pápa szavával élve – a lelki elvilágiasodás egyik biztos jele, amikor az emberi kerül a középpontba, s az isteni ennek lesz alávetve.

Ezért fontos ragaszkodnunk ahhoz, hogy bár a doktrína a hit szempontjából szükségszerű s elengedhetetlen, mégis az függ folyton a kériügmától – s nem viszont. Viszonyuk olyan, mint a gyökérzeté és a lombkoronáé. Jó esetben a doktrína minden gyakorlati és aktualizált kifejeződése (evangelizáció, misszió, katekézis, prédikáció, képzés) valójában a kériüγμα tartalmának az elmélyítését szolgálja. Így igaz lesz, amit Ferenc pápa ír: „Ez a hirdetés válaszol a végtelenre irányuló – minden emberi szívben jelenlévő – vágyra” (EG 165). Enélkül azonban fennállna annak a veszélye, hogy a doktrína (s a doktrinális hirdetés) elszakad az emberi valóságtól: kérdésekre válaszol, amelyeket senki nem tesz fel; s nem válaszolja meg azokat a kérdéseket, amelyeket pedig oly sokan feltesznek.

c) A kériügmatus igehirdetés vonásai

Az egyszerű és mégis hatalmas központi igazságnak – „Isten szereti az embert” – kimondása korántsem egyszerű, ezt érezzük már a korábbi kijelentések alapján is. Ezért fontos, hogy megfogalmazzuk azokat a követelményeket, amelyeknek teljesülése szükséges ahhoz, hogy hiteles és valóban krisztusi módon hangozzék fel az evangélium üzenete (ld. EG 165).

i) Tartalmi követelmények

– *„Fejezze ki Istennek a vallási és erkölcsi kötelezettségeket megelőző üdvözítő szeretetét”*. A hit átadásának folyamata megbukhat azon a vágyunkon, hogy emberi rendszereket, gondolati felépítményeket, elvárásokat halmozzunk a lélekre. A kiindulópont ugyanis nem lehet más, mint annak bizonyossága, hogy „Isten előbb szeretett minket” (vö. 1Jn 4,10). Enélkül könnyen válnánk a farizeusokhoz hasonlóvá, akikről ezt mondja Jézus: „Elviselhetetlenül nehéz terheket hordanak össze és raknak az emberek vállára, de maguk ujjal sem hajlandók mozdítani rajta” (Mt 23,4).

– *„Ne kényszerítse rá senkire az igazságot, és szólítsa meg a szabadságot”*. A magabiztos keresztény túlon túl hajlik arra, hogy (bár ezt tudatosan nem észleli, olykor egyenesen tagadja) felsőbbrendűen, „magas lóról”, ítélkezve és kioktatva szóljon a nem hívőhöz, a másképpen vagy éppen részlegesen hívőhöz. Ilyenkor elfelejti Pál intését: „Ki mond különbnek másoknál? Mid van, amit nem kaptál? Ha pedig kaptad, miért dicsekszel, mintha nem kaptad volna?” (1Kor 4,7). Az, hogy valaki hívő, s ezért ő lehet az evangélium hirdetője egy még nem hívő számára, nem dicsőség vagy önnön jóságának, nagyságának, szentségének a következménye. Mindez Isten ingyenes ajándékozásából fakad: „Megigazulásukat azonban ingyen kapják, Isten kegyelmének erejéből, Jézus Krisztus megváltása árán (...) Hol marad tehát dicsekvésed? Szétfoszlott” (Róm 3,24.27). Az a keresztény, aki többnek, különbnek érzi magát, valójában hitetlen és pogány. Isten ugyanis a kicsiket, semmit érőket, a világ szemében „szemetet” választotta ki, hogy a hirdetés ne emberi erő és meggyőzés, hanem kegyelem műve legyen (vö. 1Kor 1,18–31). A kegyelemben pedig a szabadság evangéliuma kerül meghirdetésre, mert csakis így tudjuk hitelesen és hűségesen elvinni az üdvösség jó hírét az emberekhez. „Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét félelemben éljetez, hanem a fogadott fiúság Lelkét nyertétek el, általa kiáltjuk: Abba, Atya” (Róm 8,15).

– *„Legyen benne öröm, készletés, életerő és harmonikus teljesség”*. Nagy evangelizációs (vagy inkább: hitoktatói) hevületünkben gyakran elfeledkezünk arról, hogy az evangelizáció

célja nem tagok toborzása vagy öngazságaink erőszakos terjesztése, hanem sokkal inkább a Lélek művének elősegítése, amely mű szükségszerűen megtermi azokat a gyümölcsöket, amelyekről az Apostol ír: „szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás” (Gal 5,22k). Ha ezek megvannak bennünk, hirdetésünkben – a Lélek művét szolgáljuk. Ha nincsenek – a saját erőlködéseinket kényszerítjük rá a körülöttünk élőkre. A tapasztalat pedig azt mutatja, hogy még a nem hívőknek is kifinomult „lélek-érzéke” van, nagy biztonsággal megérik, hol, kiből, mikor hiányzik a Szentlélek tüze, kézzel fogható gyümölcse.

– „A prédikációt ne redukálja néhány, esetenként inkább filozófiai, mint evangéliumi tantételre”. Ennél a pontnál nem időzünk el sokáig, hiszen ebben kifejezetten a papsággal szemben fogalmaz meg Ferenc pápa egy világos elvárást. Itt csak utalunk rá, hogy az *Evangelii gaudium* kezdetű buzdítás egy tömör és gyakorlatorientált „kézikönyvet” ad a papság kezébe a prédikálásról, a homília előkészítéséről, kibontásáról, megvalósításáról (ld. EG 135–155).

ii) Az evangelizáló személyével szembeni követelmények

– *Közelség*. Az evangélium Isten szerető üzenete az ember felé. Ezt a II. Vatikáni Zsinat így fogalmazta meg: „E kinyilatkoztatással a láthatatlan Isten (vö. Kol 1,15; 1Tim 1,17) szeretetének bőségéből mint barátaihoz szól az emberekhez (vö. Kiv 33,11; Jn 15,14-15) és társalog velük (vö. Bár 3,38), hogy meghívja őket és befogadja a saját közösségébe” (DV 2). Isten ilyen szerető és társalgó megszólalását nem lehet tárgyiasított, elidegenedett módon közvetíteni. Az emberi módnak hozzá kell idomulnia az isteni kezdeményezés természetéhez, különben fals, hamis lesz. Mit ér ugyanis egy hideg és rideg, doktrinálisan pontos evangelizáció, hogyha nem tudja megszólítani az emberi valóságot? A nagy latin auktortól,

Terentiustól származik ez a gondolat: „Homo sum, humani nil a me alienum puto” – „Ember vagyok, semmit sem tartok magamtól idegennek, ami emberi”. Jézus Krisztus megtestesülése, emberré válása óta Isten teljességgel magáévá tette ezt a látásmódot, s ugyanígy kell tennie egyházának is, amely az evangelizációban útként, életként, válaszként, megoldásként akarja felmutatni az örömhírt az embereknek.

– *Párbeszédre való nyitottság.* Isten társalog az emberekkel – olvastuk az előző pontban. Akkor lehetséges-e, hogy Egyháza végtelen monológokkal ostromolja az őt körülvevő valóságot? Nem véletlenül szögezte le első enciklikájában, az *Ecclesiam suam* kezdetűben VI. Pál: „Az Egyház szó, az Egyház üzenet, az Egyház párbeszéd” (nr. 67).⁸ Önazonosságunk párbeszéd, s ennek kifejezésre kell jutnia abban a módban is, ahogy az evangelizáció során odafordulunk a körülöttünk élőkhez.

– *Türelem.* Minket is elborít kortárs kultúrának torz látásmódja: azonnali eredményeket várunk, a befektetett energiáinknak azonnal meg kell térülniük. Ha nem így van, akkor levertékké, kiábrándultakká válunk, s úgy érezzük, munkánk hiábavaló. Csakhogy az evangéliumban van egy példázat, ami számunkra is eligazítást adhat: „Isten országa olyan, mint az az ember, aki magot vet a földbe. Utána, akár alszik, akár ébren van, éjjel vagy nappal, a mag kicsírázik és szárba szökik, maga sem tudja hogyan. A föld magától terem, először szárat, aztán kalászt, majd telt szemet a kalászban. Mikor a termés beérik, rögtön fogja a sarlót, mert itt az aratás” (Mk 4,26–29). Ha így, öntudatlanul, a saját belső rendje szerint növekszik az ország, akkor ez azt jelenti, hogy evangelizáló fáradásaink is ekként jutnak el a terméshozásig. Nem véletlenül figyelmeztet az Apostol: „Nem számít sem az, aki ültet, sem az, aki öntöz, hanem csak a gyarapodást adó Isten” (1Kor 3,7). Isten pedig a saját

⁸ VI. PÁL, *Ecclesiam suam* (1964. augusztus 6.), in AAS (1964/10), 609–659. Magyar fordítása in *Az Egyház küldött. VI. Pál pápa apostoli műve* (szerk. Kránitz, M.), SZIT, Budapest 2009, 135–184.

ideje, a saját akarata szerint adja meg vagy tagadja meg a növekedést, ez nem miránk tartozik.

A mi feladatunk a hűség, a kitartás a türelemben.

– *Nem ítélkező szívélyes befogadás.* Nagy nehézséget jelent, hogy számos kortársunk úgy véli, az Egyház pusztán tanítása által ítélkezik felette, rossznak tartja őt. Nem egyszer mi magunk is úgy erősítjük meg a másokban ezt a benyomást, hogy észre sem vesszük. Annyira megszoktuk a saját bevett szófordulatainkat, kifejezési módjainkat, hogy már fel sem tűnik: ez esetleg bántó, kirekesztő lehet a másikkal szemben. Állandó önkontrollra és -kritikára szorulunk, mindig újra és újra felül kell vizsgálnunk szavainkat, magatartásformáinkat, gesztusainkat, intézményes rendünket, s meg kell kérdeznünk önmagunktól: a másik, a még nem hívő szemével nézve milyennek is látszom én? Jó szándékkal mondott szavaim, tanácsaim nem tűnnek-e erőszakosnak, elutasítónak, ítélkezőnek? Mit tehetek azért, hogy minden megnyilvánulásomban jelen legyen a befogadó szeretet?

d) A kériugma átadásának dimenziói

Ahogy az eddigiekből kitűnik, a kériugmatikus evangelizáció nem szorítkozik egyetlen módszerre, egy kifejezett formára. Mivel az egész emberi valóság felé irányul, konkrét megvalósulása ezerarcú lehet. Az *Evangelii gaudium* kezdetű buzdítás ezek közül vesz számba néhányat, amelyről esetleg elfeledkezünk, vagy amelynek a gyakorlásában olykor nem vagyunk elég bátrak vagy elkötelezettek.

i) Műsztagógikus beavatás (EG 166)

Az ókeresztény korban teljességgel nyilvánvaló volt, hogy a katekézis célja nem a hitismeretek átadása, hanem a bevezetés a szentségi közösségbe és életbe. Ezért az egész

beavatási folyamat koronája volt az iniciációs szentségek felvétele után, húsvét nyolcadában tartott műsztagógikus katekézis, amely immár a szentségi kegyelem jelenlétében, hatásai alatt nyitotta meg az új hívó szívét és értelmét a misztériumok előtt. A zsinat utáni lelkipásztori megújulásnak ezért kiemelten fontos szerepe a katekumenátus rendszerének megújítása, egybekötve a beavató szentségek előzetes „lépcsőfokaival”, amelyek – rituális formában – végigkísérik a felnőtt megtérő útját a hitbe, az Egyház közösségébe. Ferenc pápa hangsúlyozza, hogy ennek az útnak nagy jelentősége van, hisz szó szerint „képez a hitben” – ám ezen a ponton emlékeztet rá, hogy mindebben az egész közösségnek is részt kell vennie. A katekumenátus fontos mérföldköveinél (pl. a jelöltek kiválasztása, a hitvallás átadása) az atyák korában jelen voltak a már régebben megkeresztelt hívők is. Joggal emlékeztetett arra XVI. Benedek pápa a *Porta fidei* kezdetű motu propriójában, hogy a beavatás nagy pillanata egy életre végigkísért minden keresztényt, a megtanult hitvallás újra és újra elmondása a régi kezdetre emlékeztetett, s állandóan ébren tartotta a hitet a szívben (vö. PF 9). Azt is mondhatnánk, hogy a régóta keresztények a katekumenekkel újra élték saját megtérésük történetét, hogy ebből merítsenek új megerősítést, lendületet mindennapos keresztény életükhöz.

Ezért is fontos – írja Ferenc pápa – hogy megújított értékeléssel forduljunk a beavatás liturgikus szimbólumaihoz, amelyek olykor a szavaknál is erősebben és hatékonyabban tesznek tanúságot a hit valóságáról.

ii) A szépség útja (EG 167)

A hit(tan) elracionizálódásának egyik jele az esztétikum kiveszése a keresztény közösség életéből és tapasztalatából. Hitünk kevésbé képeket, szépséget jelent számunkra, mintsem szavakat, fogalmakat, igazságot. Ez utóbbiak nincsenek az előbbiek ellenében, de ha

kizárólagossá válnak, akkor egyfajta kiszáradást eredményeznek (amelyről korábban már szóltunk, vö. EG 63). Ráadásul a szépség olyan egyetemes nyelv, amely meghaladja a nyelvi korlátokat, s úgy a zenében, mint a képzőművészetben közel hoz egyébként egymástól távol élő embereket. A hívő ember lelkesen vallja a pápával: „...az igazi szépség minden kifejezését ösvénynek tekinthetjük, amely elvezet az Úr Jézussal való találkozáshoz”. A *via pulchritudinis*, a szépség útja végén maga Krisztus áll – akinek a beteljesült szemlélése maga az üdvösség, a *visio beatifica*, a boldogító istenlátás. Hisz a Szentírás tanúskodik róla: nem csak a hallás, de a látás is eljuttatja hozzánk a hit igazságait, nem csak a fül, de a szem is a hit érzékszerve.⁹

Ha ezt elfogadjuk, akkor új távlat nyílik meg előttünk: az evangélium igéjének nem csak hallás, de látás általi átadására is törekednünk kell. Ha láttunk már nem hívő embert megdöbben, elnémulni, megérintődni a keresztény művészet egy-egy csodálatos alkotása előtt, akkor már megtapasztalhattuk, micsoda (pre)evangelizációs potenciál rejtezik az Egyházunkban őrzött szépség-megvalósulásokban. Ám hiba lenne ebből azt a következtetést levonni, hogy valamiféle képtárrá alakulunk át, ahol tegnapi alkotásokkal ostromoljuk a mai és a holnap embert. Amennyiben komolyan vesszük ezt az új horizontot, akkor ez feladatot bíz ránk. „Bátornak kell lenni az új jelek, az új szimbólumok, az új test megtalálásban a Szó átadására; a szépség új formáit kell megtalálni, amelyek különböző kulturális közegekben nyilvánulnak meg, beleértve a szépség nem konvencionális formáit is, amelyek talán kevésbé jelentősek az evangéliumot hirdetők számára, de a többiek számára különösen vonzóvá váltak”. Nem tetszik a kortárs művészet, zene? *De gustibus non est disputandum*, ízlésekről nem vitatkozunk. Ám attól, hogy valami nem az én szájam íze szerint való, az lehet még jelentőségteljes a kortársaink számára – s ezáltal válhat hasznos eszközzé az evangelizáció

⁹ Erről bővebben szól a pápa *Lumen fidei* kezdetű enciklikájában (nr. 29–31).

nagy művében. Meg kell tanulnunk az önmeghaladás művészetét, hogy így kilépjünk a misszió csodálatos tágasságára!

iii) Morális vetület (EG 168)

Erős a kísértés, hogy a vallásosságot összetévesszük valamiféle szabályrendszerrel, amely eluralkodva hatalma alá vonja az egyén teljes életvezetését. Nem csoda, hogy ez így van, hiszen vannak olyan vallások, amelyek pontosan erre szólítják fel követőiket. A kereszténység azonban nem ilyen. Nem életviteli-erkölcsi szabályok rengetege – kellene, hogy legyen. Mégis olykor az a benyomásunk, hogy az egyházi(nak kikiáltott) előírások oly számban sorjáznak, hogy már a mennyei angyalok sem tudnának azoknak eleget tenni. Legyünk őszinték: a mindent szabályozó erkölcsösség nagyrészt emberi kreálmány, nem tükrözi a szabadság Lelkének krisztusi hitét. Az erkölcsből ekként könnyen válik rabszolgamorál, s az értékekről való beszéd átalakul meddő moralizálásába. Furcsa kézbe venni és áttanulmányozni az erkölcsstanról szóló könyveket: ezek valójába az erkölcstelenség-tanról írnak! Terjedelmük java részében a bűnnel s a bűn elkerülésére szolgáló szabályozásokkal foglalkoznak. De hát micsoda kifordított, önnön ellentétébe átvezetett morális ez! Az erkölcsstan (mint az erkölcs tana) az erényekről szól. A bűn az erény ellenpólusaként, hiányaként, elgyengüléseként jelenik meg (s nem fordítva). Micsoda mentális és spirituális felszabadulás lenne mindannyiunk számára, ha az erkölcsstanunk valóban az erkölcsről, a jóról, az erényről szólna!

Ferenc pápa ezért is hangsúlyozza, hogy elsőrendű kötelezettségünk a jónak mint kívánatosnak és szépnek a megmutatása. A jó szép, „jót tenni jó” – a katolikus Egyház egykori plakátkampánya értelmében! Jót tesz az embernek, ha a jóságban marad meg, abban él! Ezért a cél nem valamiféle törvényes bűnelkerülési rend oktatása, hanem egy új, a jóra

irányuló életstílus kialakítása. Ha ez nem történik meg, akkor a szegény hívő képtelen lesz a legfontosabbra: arra, hogy *értelmesen* (vagyis ne törvénytiszteletből, megszokásból, megfelelési kényszerből vagy a kárhozattól való félelemből, hanem lelkiismereti meggyőződésből, osztatlan és szabad szívvel) mondjon ellent a rossznak, ezáltal beteljesítve a kereszteléskor tett ígéretét. „Jó, ha nem apokaliptikus diagnózisok szakértőinek és sötét bírácoknak tekintenek minket, akik örömeiket lelik mindenféle veszély és eltévelyedés beazonosításában, hanem a magas rendű javaslatok örömteli hirdetőinek látnak minket, akik az evangéliumhoz hűséges életben felragyogó jó és szépség őrei”.

Ha erre az útra lépünk, ha valóban a személyt és személyességben szólítjuk meg, az Isten kegyelméből növekedési folyamat indul meg. Ez nem automatizmus, robotizált vagy formalizált vallási előrehaladás, hanem küzdelem, szülés és születés, a vetés növekedése a mezőn, kiteve megannyi körülménynek. Ahhoz, hogy az úton mind a hirdető, mind a befogadó célba érjen, szükség van tehát egy személyes, a konkrét valóságra figyelő kísérésre is (ld. EG 169–173). Erre az eddigi gyakorlatban kevés figyelmet fordítottunk, s ha ezt a feladatot kizárólag a papság munkakörének tekintenénk, nem is tudnánk eleget tenni az elvárásoknak. Szükséges tehát a lelkipásztorság elméletének és gyakorlatának újragondolása, az új módok és modellek felkutatása, amelyek immár jobban alkalmazkodnak a minket körülvevő valósághoz.

3. Ki és kinek hirdesse az evangéliumot?

Sokat szoltunk már az evangelizációról, de még nem válaszoltunk meg egy alapvető kérdést: ki és kinek hirdesse az evangéliumot? A nagy átadási–befogadási folyamatnak ki a két emberi végpontja? Az alábbiakban ezt vizsgáljuk meg, továbbra is az *Evangelii gaudium* kezdetű szinódus utáni apostoli buzdítás segítségével.

a) Ki hirdesse az evangéliumot?

Az evangélium hirdetéséről szól harmadik fejezet első egységében Ferenc pápa arról ír, hogy Isten egész népe hirdeti az evangéliumot (EG 111–134). Ez a gondolat első látásra talán elvontnak vagy utópisztikusnak tűnik, de épp ezért érdemes itt elidőznünk egy kicsit, hogy megízleljük és magunkévá tegyük alapvető fontosságú tartalmát. Már a II. Vatikáni Zsinat utalt rá, hogy Isten meghívása – még amikor egyetlen konkrét emberre irányul is – mindig a nép egészét tartja szeme előtt (LG 9). Ábrám kiválasztása a belőle származó népre tekintettel történt, Mózes nem személyes beteljesülése, hanem a nép java miatt lett azzá, akivé. Ez a látásmód még erőteljesebbé vált az Újszövetségben, ahol megjelent az Egyház mint Krisztus teste hasonlat, amely magában hordozza az egyes tagok radikális egymásrautaltságát. Az Apostol írja: „Örömmel szenvedek értetek, és testemben kiegészítem, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik, testének, az egyháznak javára” (Kol 1,24). Személyes léte teljességgel az egészre, a közösségre, az Egyházra irányul, teljes emberi valója, még gyengesége is az egészért ajánlott, szó szerint krisztusi áldozat. Ám nem szabad elhinnünk, hogy ez a radikális közösségiség csak a teljes önátadást követelő apostoli szolgálatra áll. Ugyanígy igaz ez minden egyes keresztény emberre, a legapróbb nekik juttatott kegyelemre is. „A Lélek megnyilvánulásait mindenki azért kapja, hogy használjon vele” (1Kor 12,7). A Lélek keresztségi kegyelme az egész részévé, a test tagjává tesz minket – s innentől kezdve minden kegyelem, amelyet elnyerünk, nem értünk, hanem a testért, az Egyházért van. Nincs helye spirituális önzésnek, egyfajta magánzó kereszténységnek! Isten nem privatizálható! A vele való kapcsolat soha nem négy szemközti! Még amikor a legnagyobb magányban imádkozom, akkor is az Egyház közösségében hangzik fel fohászom, s még a legtávolabbi helyen is a közösség szívében vagyok, amikor lelkemet Istenhez fordítom.

A II. Vatikáni Zsinat – hogy kifejezze ezt az ős-egységet, amely a keresztelestől fakad, s amely megelőz minden (hierarchikus, szolgálatbeli stb.) elkülönülést – ezért szeretett a megkeresztelestől mint Isten népéről szólni, felelevenítve ezzel a gyönyörű bibliai beszédmódot s annak közösségi szemléletét. Mindemellett téves lenne úgy vélnünk, hogy ez a közösség öncélú. Amennyiben Krisztus testéről van szó, amelyben ő a Fő, amely Isten háza népe, akkor elképzelhetetlen, hogy e nép ne egyesüljön a Fő üdvtervével, amely minden ember üdvösségét célozza. Épp ezért Ferenc pápa megerősíti: a kereszténység egy nép mindenkiért (EG 112–114). Ezt szüntelenül eszünkbe kell idéznünk, különösen akkor, amikor élvezzük a privát vallásosságunkat, s tehernek érezzük a közösségbe való aktív beilleszkedést, amely alázatot, lemondást, önmegtagadást követel (a test egészének a javára). Nem véletlen, hogy a buzdítás végén a pápa külön alfejezetet szentel a megújulás egy fontos elemének: *Lelki öröm amiatt, hogy nép vagyunk* (EG 268–274).

Ezen a népen belül kell megtalálnunk személyes keresztény identitásunkat, amelynek alapja a megkeresztelestől. Az egyházas berendezkedés olykor mintha azt sugallná, hogy ezt az identitást világosan elkülöníti egymástól az „egyszerű” hívőt, aki „csak” a templomba jár, és a tulajdonképpeni misszionáriust, aki ilyen-olyan képzések és kurzusok nyomán, „szakképesítéssel” a zsebében nekiáll professzionális módon hirdetni az evangéliumot.¹⁰ Csakhogy ha ezt gondoljuk, a lényegét felejtjük el: azt, hogy az evangelizáció nem az ember, hanem Isten műve. Forrása nem az emberi törekvés vagy okosság, hanem a Szentháromság belsejéből kiinduló dinamika, amely a Szentlélek által hatékony az Egyházban. „Minden megkeresztelt emberben, az elsőtől az utolsóig, hat a Lélek megszentelő ereje, mely evangelizálásra készítet” (EG 119). A népnek tudatosítania kell önmagában (s nem csak papságában, klérusában, hanem teljes egészében) a keresztségi szentlelkes felkentségét. Ez a

¹⁰ Ennek a látásmódnak az alapja ott él a klerikus–laikus megkülönböztetésben. A *klerikus* ugyanis őseredeti jelentésében olyan embert takar, akinek valamiféle privilégiuma van, aki valamilyen előjogokkal rendelkezik. Ezzel szemben a *laikus* a néphez tartozó, akinek semmi ilyen elkülönítő előnye vagy többlete nincs.

forrása ugyanis annak, amit a II. Vatikáni Zsinat ekként fogalmazott meg: „A hívők összessége, mely a Szentlélek kenetének birtokában van (vö. 1Jn 2,20.27), a hitben nem tévedhet és ezt a különleges tulajdonságát az egész nép természetfölötti hitérzéke révén nyilvánítja ki, amikor »a püspököktől kezdve a legjelentéktelenebb világi hívőig« hit és erkölcs dolgában kifejezi egyetemes egyetértését. E hitérzéssel ugyanis, melyet az igazság Lelke ébreszt és tart fenn, Isten népe a szent Tanítóhivatal hűségesen követett vezetésével már nem emberi szót, hanem valóban Isten igéjét kapja (vö. 1Tesz2,13), az egyszer átadott szent hit tanítását (vö. Jud 3), és fogyatkozás nélkül ragaszkodik hozzá, azáltal, hogy helyes ítélettel egyre elmélyül benne és egyre inkább alkalmazza életében” (*Lumen gentium* [1964], nr. 12). Vagyis – a *charisma veritatis certum*, az igazság biztos karizmája okán – Isten népe tévedhetetlen „in credendo”, vagyis a hívésében.¹¹ Ferenc pápa szereti nagyon ezt a teológiai alapvetést, többször is hivatkozik rá, úgy hivatalos tanításában, mint például újságinterjúiban. Számára ebben az jut kifejezésre, hogy a népének „ösztöne” van a hitében, amelyet képes alkalmazni. Ez például azt is jelenti, hogy adott esetben a püspököknek nem a nép előtt kell haladnia, hogy utat mutasson, hanem mögötte, engedve, hogy a nép maga találja meg a helyes utat, amelyre ez a „hitösztön” vezet. [A püspök] „Ezért néha álljon az élre, hogy mutassa az utat, és tartsa ébren a nép reményét. Máskor legyen egyszerűen a többiek között egyszerű és irgalmas közelséggel. Bizonyos körülmények között pedig a nép után kell mennie, hogy segítse azokat, akik lemaradtak, és – mindenekelőtt – mert a nyájnak megvan a maga szimata az új utak felismeréséhez” (EG 31).

Miért fontos ez a teológiai alapozás? Azért, mert így értjük meg, hogy nem pusztán szép ötlet, utópia az, hogy az evangelizációnak az egész nép az alanya, hanem hitvallás a Szentlélekben, szilárd bizonyossága annak, hogy a keresztség szentségének hatékony a kegyelme, s hogy a Lélekben való felkentésünk nemcsak valamiféle absztrakció, de két kézzel fogható valóság.

¹¹ Az *in credendo* szerkezet nem a hitet mint objektumot, statikus valóságot, hanem a hitet mint cselekvést, hitaktust állítja szemünk elé.

„Az új evangelizációnak magában kell hordoznia minden egyes megkeresztelt ember újfajta aktív szereplővé válását. Ez a meggyőződés közvetlen felszólítássá válik minden keresztény felé, hogy senki ne mondjon le a saját evangelizációs feladatáról lévén, hogy ha valaki valószínűleg megtapasztalta az üdvözítő Isten szeretetét, nem szorul rá hosszas felkészítésre, hogy menjen és hirdesse azt, nem várhat arra, hogy sok előadásban, vagy hosszas oktatásban legyen része. Minden keresztény annyira misszionárius, amennyire találkozott Isten szeretetével Jézus Krisztusban; többé ne mondjuk, hogy »tanítványok« és »misszionáriusok« vagyunk, hanem azt mondjuk, mindig »misszionárius-tanítványok« vagyunk” (EG 120).

b) Kinek hirdessük az evangéliumot?

XVI. Benedek pápa a hit éve (de már megelőzőleg az új evangelizáció) kapcsán többször kijelentette, hogy az evangelizálást önmagunkon kell kezdenünk. Ferenc pápa így fogalmaz: „mindannyiunknak engednünk kell, hogy a többiek állandóan evangelizáljanak bennünket” (EG 121). Ha elfogadtuk, hogy egy nép vagyunk, amelyet a Szentlélek kegyelme szervez és tart egybe, s amelyben ugyanennek a Léleknek a karizmái működnek, amelyek a népet mint egészet tévedhetetlenné teszik „in credendo”, akkor azt is el kell fogadnunk, hogy hitében és hívésében az egyes keresztény mindig az egészre van utalva. Legyen ő akár a legnagyobb teológus vagy misszionárius, akkor is rászorul arra, hogy testvérei evangelizálják őt, ezáltal bevonva őt a szentlelkes kegyelmi valóságba. Aki úgy evangelizál, hogy nem hagyja magát evangelizálni, a senkiföldjén mozog, ahol elvész. Kívül reked a népként való létezésen, s ettől fogva mégoly tökéletes szavai is hiábavalósággá válnak. A nép tagjaként ugyanis hordozza a hit, az igazság biztos karizmáját, önmagában véve már nem. Az önmagát evangelizáló Egyház ezért szüntelen kegyelemaktualizálás, elmélyedés az egyszer s mindörökre kinyilatkoztatott isteni Szóban. E nélkül a háttér nélkül „kifelé” lehetetlenség az örömhírt hirdetni.

Viszont ha megvan ez a háttér, hirtelen feltárulnak előttünk az evangelizáció magával ragadó útjai. Nem kell itt látványos dolgokra gondolnunk. Minden kicsiben kezdődik el. „Arról van szó, hogy az evangéliumot azoknak vigyük el, akikkel dolgunk van, akár közel állnak hozzánk, akár ismeretlenek” (EG 127). Ahogy a mustármagból terebélyes fa lesz (vö. Mk 4,30–32), úgy a legapróbb evangelizációs cselekedetben is ott van a megtérés, egy újonnan, Isten kegyelméből születő hit lehetősége. Ehhez nem kell különöseknak, rendkívüli adottságokkal bírónak lennünk. Elég az őszinte és alázatos szív, az Istenre való nyitottság, a Lélek kegyelmi terén való meggyökerezettség. Így még töredékességünk és alkalmatlanságunk is hasznos eszközévé válhat az evangélium hirdetésének.

„Valamennyien arra vagyunk hivatottak, hogy fölkínáljuk másoknak a kifejezett tanúságtételt az Úr üdvözítő szeretetéről, aki minden tökéletlenségünkön túl följánlja nekünk a közelségét, a Szavát, az erejét, és értelmet ad az életünknek. A szíved tudja, hogy az élet nem ugyanaz Nélküle, tehát az, amit fölfedeztél, az, ami segít élni és ami reményt ad neked, ez az, amit közölnöd kell másokkal. A tökéletlenségünk nem lehet mentség; épp ellenkezőleg, a küldetés állandó készítés arra, hogy ne kényelmesedjünk el a közepszerűségben, hanem állandóan növekedjünk” (EG 122).

c) A szegények

Külön kell szólnunk egy csoportról az evangelizáció kapcsán – akik Jézus szemében is kivételezett helyet foglaltak el. A szegényekről van szó. Amikor Mária a *Magnificat*-ban énekl: „Lelkem magasztalja az Urat (...) mert rátekintett szolgálója alázatosságára” (Lk 1,46), akkor az alázatként magyarázott kifejezés mögött felsejlik a próféták kedves hallgatóságának a képe: az *am haarec*, a föld népe, az egyszerűek és szegények, akiknek ugyan semmijük nincs, de épp ezért mindenki másnál nyitottabbak Isten Igéjének a

befogadására. A *Magnificat* még meg is erősíti ezt: „Letaszította trónjukról a hatalmasokat, az alázatosakat pedig fölemelte. Az éhezőket javakkal töltötte el, de a gazdagokat üres kézzel küldte el” (Lk 1,52k).

Az anya lelkében él a szegénységnek, az alázatnak egy olyan mélységes megértése és elfogadása, befogadása, amely rendkívüli hatással lesz a fiára is. Amikor a názáreti zsinagógában megkezdí Jézus a nyilvános működését, Izajástól olvas fel egy részletet, ahol ez áll: „Az Úr Lelke van rajtam, azért kent fel engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek” (Lk 4,18; vö. Iz 61,1). Szentírás-kommentárja, amely a felolvasás után elhangzik, igen tömör: „Ma beteljesedett az Írás, amit az imént hallottatok” (Lk 4,21). A csodák – gyógyítások, ördögűzések – és a szabadító gesztusok, amelyeket Jézus végbevisz (sokszor e kettő együtt jár), mind-mind ebben a keretben valósulnak meg. Nem véletlen, hogy amikor Keresztelő János küldöttsége érkezik hozzá megtudakolni, ő-e az eljövendő, így válaszol: „Menjetek, s adjátok tudtul Jánosnak, amit hallotok és láttok: Vakok látnak, sánták járnak, leprások megtisztulnak, süketek hallanak, halottak feltámadnak, a szegényeknek pedig hirdetik az evangéliumot” (Mt 11,4-5). Ez tehát a Messiás eljöttének jele: a szegényeknek hirdetik az evangéliumot. Ebből következik, hogy a Messiás testének, az Egyháznak a hitelessége és hűsége is ezzel függ össze: ma és körünkben hirdetik-e a szegényeknek az evangéliumot?

Mindez nem pusztán azért van így, mert a szegények különösen is rászorulnak arra, hogy valaki segítsen rajtuk. Ahogy fentebb láttuk, a kérégma alapvetően a megszabadítás, a megváltás üzenete. Mit is jelentett egykor ez a mára teológiai szakkifejezéssé átalakult, az ókorban még köznyelvi kifejezés? A megváltás abban állt, hogy egy rabszolgát kivásároltak a szolgai állapotból, szabad emberré tettek; vagy kiváltottak egy zálogot; vagy megfizették valakinek a tartozását (ami nélkül ő és családja rabszolgává lett volna). Vagyis a megváltás – miként Ferenc pápa emlékeztet rá – a lelki és a testi felszabadítás szava, amely lehetővé teszi a teljes értékű emberi fejlődést és jólétet (vö. EG 192).

Így tehát a szegényekkel való törődés a megváltás evangéliuma hirdetésének hitelességi kritériuma. Nem csoda, hogy Szent Pál azzal demonstrálja igehirdetésének igaz és hiteles mivoltát, hogy – Jakab, Kéfás és János útmutatásának megfelelően – mindvégig igyekezett gondot viselni a szegényekre (vö. Gal 2,10). Ferenc pápa rámutat, hogy ez a lelkiület szembemegy napjaink „individualista pogányságával”, amely önzővé teszi az egyént, akit csak a saját kényelme, fogyasztása és élvezete érdekel. Miránk is hat ez a mentalitás, korunk gyermekeiként sokszor észrevétlenül mi is ilyenekké válunk. Ezért fontos, hogy – minden egyéni vagy közösségi gyöngeségünk ellenére – elköteleződjünk a szegények javára. „Az evangélium szépségét nem tudjuk mindig megfelelően megmutatni, de van egy jel, amely soha nem hiányozhat: az utolsókkal való törődés, akiket a társadalom kiselejtez és eldob” (EG 195).

A szegényekkel kapcsolatban azonban könnyen abba a tévedésbe eshetünk, hogy a nekik nyújtott segítség főleg (vagy kizárólag) anyagi természetű kell, hogy legyen. Anyagi szinten sokat teszünk értük – de eközben mi lesz a lelkükkel? „A legrosszabb hátrányos megkülönböztetés, amelytől a szegények szenvednek, a spirituális figyelem hiánya” (EG 200). Ha személytelen akciókkal, tárgyakat tologató-osztogató magatartással próbálok „segíteni” a perifériákra szorultakon, akkor ezzel lehet, hogy megnyugtatom a lelkiismeretemet („Tettem valamit, nem is keveset!”), de nem válaszolok arra a kihívásra, amely a másik emberben előttem áll. Hisz ő nemcsak test, de lélek is! Kalkuttai boldog Teréz állítólag egy rendházában kiíratta ezt a gondolatot, amely mára szállóigeként terjed a virtuális térben: „Ha van két pénzérméd, akkor az egyiket vegyél kenyereket, hogy tápláld éhező lelkedet, a másikon pedig vegyél jácintot, hogy tápláld éhező lelkedet”. Hiszen mit is teszek akkor, amikor megmentek valakit a testi haláltól, de a kisujjamat sem mozdítom azért, hogy a lelki halálból kimentsem őt? Épp ezért: „A szegények melletti alapvető döntést főképp a kivételes és elsődleges vallási figyelem nyelvére kell lefordítani” (EG 200).

Mindemellett van azonban még egy szempont, amely első olvasásra talán mehökkentő, mégis mélységesen helytálló: a szegényeknek „titka” van. Szent Erzsébet ezt élte át, amikor karácsony éjjelén koldusként egy istállóban éjszakázott gyermekeivel: a szegénység tapasztalata krisztustapasztalás. A lét pusztá adottságai istenközelséget jelentenek. Jézus korában ők lettek az evangélium első meghallói – ma nem történne meg ugyanez, ha felénk fordulna az Egyház evangelizációja? Ez már kőkemény hittani kérdés: „Az Egyház számára a szegényekkel való törődés, megelőzve minden kulturális, szociológiai, politikai vagy filozófiai kategóriát, elsődlegesen teológiai kategória” (EG 198). Nekünk van szükségünk az ő titkukra, sokkal jobban, mint nekik a mi szűken mért alamizsnánkra, hiszen ők az „első irgalmasság” hordozói. Ferenc pápa a buzdításban megerősíti, amit megválasztása után, az első nyilvános sajtótájékoztatóján mondott: „Ezért vágyom egy szegényeket szolgáló szegény Egyházra” (EG 198).

Ennek a pontnak a zárásaként álljon itt két hosszabb idézet, amelyek tökéletesen összefoglalják a pápa gondolatát, s önmagukban, minden kommentár nélkül is megállják a helyüket:

„Miért kellene bonyolítani azt, ami ilyen egyszerű? Az elméleti módszerek arra valók, hogy segítsék a valósággal való kapcsolatot, amelyet magyarázni akarnak és nem eltávolodni tőle. Ez elsősorban a bibliai buzdításokra érvényes, amelyek oly határozottan serkentenek a szegény iránti testvéri szeretetre, alázatos és nagylelkű szolgálatra, igazságosságra, irgalmasságra. Jézus a szavaival és példájával megmutattat nekünk a másik megbecsülésének útját. Miért homályosítanánk el azt, ami ilyen világos? Ne csak arra törekedjünk, hogy ne essünk tanbeli tévedésekbe, hanem arra is, hogy hűségesek legyünk az élet és bölcsesség ezen fényességes útjához. Mert »az 'ortodoxia' védelmezőivel szemben olykor azt a vádat emelik, hogy passzívak, engedékenyek vagy vétkeken cinkosok az elviselhetetlen igazságtalanság élethelyzeteivel és az azokat fenntartó politikai rezsimekkel szemben«” (EG 194).

[A szegények] „sok mindenre meg tudnak tanítani minket. Túl azon, hogy részesei a *sensus fidei*-nek, szenvedéseik révén ismerik a szenvedő Krisztust. Mindannyiunknak hagynunk kell, hogy evangelizáljanak minket. Az új evangelizáció felszólítás arra, hogy ismerjük fel életük üdvözítő erejét és helyezzük azt az Egyház útjának középpontjába. Hivatásunk, hogy felfedezzük bennük Krisztust, ügyeik kapcsán a szolgálatukba állítsuk a hangunkat, de az is, hogy barátaik legyünk, meghallgassuk, megértsük őket és fogadjuk be azt a titokzatos bölcsességet, amelyet Isten általuk akar közölni velünk” (EG 198).

4. Hogyan hirdessük az evangéliumot?

Végezetül röviden szólnunk kell arról is, hogyan hirdessük az evangéliumot a körülöttünk élőknek. Először néhány egyszerű alapelvet kell leszögeznünk a *hogyan* kérdésre vonatkozólag:

– *Személytől személyig* (EG 127). Az evangélium mint az élő Isten élő Szava, amely szüntelenül aktualizálódik az Egyház élő hagyományában, amely *viva vox Evangelii*, az Evangélium élő hangja, soha nem tárgyiasítható el. Micsoda tragédia, ha a túlzó okoskodás, fogalmi megközelítés, hittani absztrakció okán az ember elidegenedik az élő és éltető forrástól, ha állóképpé merevíti a Szentlélek dinamikájának csodálatos mozgóképét! Olykor könnyebb a személytelenség útja, mert akkor lehetünk hivatalnokok, oktatók, de mégis itt az ideje, hogy minden nehézsége és kihívása mellett is felvállaljuk a személyesség útját!

– *Mindig tiszteletteljesen és udvariasan, alázatosan* (EG 128). El kell sajátítanunk egy új stílust, amely a testvére, a társé, az Isten koldusáé (Szent Ágoston), aki nem erős és bölcs, hanem gyenge és oktalan, ám nem fél, mert Isten ereje és bölcsessége válik benne nyilvánvalóvá (vö. 1Kor 1,21–25; 2Kor 12,7–11). Ha megvan bennünk ez az evangelizáló alázat, képesek leszünk tiszteletet tanúsítani a másik emberrel szemben, komolyan véve az ő

valóságát, félelmeit és örömeit, reményeit és elgondolásait, még ha azok nem is egyeznek az enyémeikkel.

– *Tanúságtevő módon és tanulékonyan* (EG 128). VI. Pál mondotta 1974. október 2-án a Világiak Pápai Tanácsának plenáris ülésén, majd az *Evangelii nuntiandi* kezdetű buzdításába is beemelte azt a mára közismert gondolatot, miszerint: „A mai embert inkább érdeklik a tanúk, mint a tanítók, és ha mégis hallgat a tanítókra, azért teszi, mert ők egyben tanúk is” (EN 41). A tanúságtétel azonban tanulékonyt is követel: nem mindent tudó tanár, hanem megérintett, nyitott, párbeszédre kész tanú kell, hogy legyenek.

– *Élő közvetlenségben*. Hogy itt miről is van szó, azt Ferenc pápa tömören megfogalmazza: az igehirdetésnek az a fajtája ez, amely „egy beszélgetés során valósítható meg, de ilyen az is, amit egy misszionárius akkor végez, amikor meglátogat egy családi otthont. Tanítványnak lenni állandó készséget jelent arra, hogy elvigyük másokhoz Jézus szeretetét, és ez spontán módon bárhol megtörténhet, utcákon, tereken, munka közben, egy úton” (EG 127).

Szinte forgatókönyvszerű, a saját pasztorális gyakorlatunkra is jól átültethető az a mód, ahogyan a pápa az igehirdető találkozás négy fázisát leírja (EG 128):

1. Személyes párbeszéd, „melyben a másik kimondja és megosztja az örömeit, a reményeit, a szeretteiért való aggodalmait, és sok egyéb dolgot, ami betölti a szívét”.
2. Szentírási szakasz olvasása vagy elmesélése – „mindig emlékeztetve az alapvető üzenetre: Isten személyes szeretetére, aki emberré lett, önmagát adta értünk, s mert él, fölkínálja üdvösségét és barátságát”.
3. Nyitottság a Szó minket felülmúló voltára: „Néha közvetlenebbül fejeződik ki, máskor személyes tanúságtétel, elbeszélés, gesztus által, vagy olyan formában, melyet maga a Szentlélek ébreszthet a konkrét helyzetben”.

4. Ha a feltételek adottak, ima, „mely azokhoz az aggodalmakhoz kötődik, melyekről a megszólított személy beszélt. Ezáltal világosabban megérzi, hogy meghallgatták és megértették, hogy a helyzetét Isten kezébe tették le, és föl fogja ismerni, hogy Isten Szava valóságosan az ő életéhez szól”. Ha esetleg nincs nyitottság a közös imára, az evangelizáló személyes imájában akkor is közbenjárhat a megszólítottért.¹²

Hogy az evangelizáció útján előre tudjunk haladni, szükség van még arra is, hogy néhány szempontot átültessünk a gyakorlatba:

– *Nem kell ragaszkodni az előre adott formulákhoz* (EG 129). Könnyen előállhat az – az egyes szabadkeresztény hittérítőknél olykor megfigyelhető – állapot, hogy az evangélium hirdetője bemagolt szöveget, előre betanult igehirdetést mond fel. Ezzel az a gond, hogy így a befogadó személy totálisan lényegtelenné válik. Arra figyelek, hogy „felmondjam a leckét”, teljesen mindegy, ki, milyen az az ember, aki előttem áll. Nem rá figyelek, hanem önmagamra, nem azt tartom szemem előtt, ami neki fontos, hanem azt, ami nekem. Ezen felül újra eszünkbe kell, hogy jusson: az evangelizáció aktív alanya maga a Szentlélek. Az Ő változatossága pedig nem listázható, nem zárható be előre legyártott emberi modulokba, panelekre. Állandó nyitottsággal kell tehát rendelkeznem a világra, az emberre, Istenre. Csak ekként tudok valódi szintézist előmozdítani a megszólaló és a hallgató, a hirdető és a befogadó, az Egyház és a kultúra, az ember és Isten között.

– *Élni kell a karizmákkal* (EG 130). A Lélek mint az evangelizáció aktív alanya nem valamiféle zárt csomagot, tárgyasult üzenetet bíz ránk, amelyet személytelenül át kell adnunk. Az evangélium dinamikus valóság – s ugyanígy dinamikusak, nyitottak, folytonosan megújulóak azok az ajándékok is, amelyekkel a Szentlélek felruház minket az evangelizáció során. Egyesekben talán ott a félelem, hogy ez a nyitottság és szabadság a hitelesség, a hűség, az egyháziasság rovására megy. Ez a félelem végletesen emberi logikából fakad, amely

¹² Ferenc pápa a buzdítás V. fejezetében, a lelki megújulásról szólva kiemeli a közbenjáró ima evangelizációs fontosságát és erejét, ld. EG 281–283.

elfelejti magát Istent. Ferenc pápa megjegyzi: „Minél inkább az evangélium szívére tekint egy karizma, a gyakorlása annál egyházasabb lesz”. A legfőbb karizma – az *egység* – kristálytisztán tükrözi vissza ezt az igazságot. Hiszen az egységgel szembeállított sokféleség, ha emberi logikával nézem, végül pártoskodást, kirekesztést, bezárkózást szül. Ha azonban a Szentlélek fényében tekintek rá, fel tudom fedezni a sokféleségben rejlő gazdagságot. Hogyha pedig emberi erővel akarom a sokféleség *ellen* megvalósítani az egységet, akkor csakis külsődleges, emberromboló és méltatlan uniformizálás lehet az eredmény. Ám ha a Lélekre bízom az egység ügyét, akkor Ő megmutatja csodás hatalmát: a sokfélést úgy fogja egybe, mint egy zenekar hangszereit, egy kórusmű szólamait. Az egység harmónia és béke lesz a hitben és a szeretetben.

5. Zárszó gyanánt

A szegények melletti spirituális elköteleződésről elmondottak végén a pápa szíven ütő meghívást intéz hozzánk, amely igaz az egész buzdításra, annak minden elemére: „Félek, hogy e szavak is csupán néhány kommentár tárgyát képezik majd, valódi gyakorlati következmények nélkül. Ennek ellenére bízom a keresztények nyitottságában és jóakaratóban, és kérlek benneteket, hogy közösségileg keressétek az új utakat arra, hogy felvállaljátok ezt a megújított javaslatot” (EG 201). Ez az út, ami előttünk áll: az Egyház, mindannyiunk missziós megtérése (vö. EG 25), amely „nem hagyhatja úgy a dolgokat, ahogyan vannak” (uo.). Könnyű elrettenni, megtorpanni, belekapaszkodni abba, ami van. Ám épp a 2012-es új evangelizációs szinódus mutatta meg, hogy „az, ami van”, már kevés. Nem látjuk még világosan, milyen utak tárulnak fel előttünk, úgy indulunk neki ennek az előttünk álló új útszakasznak, hogy nem tudjuk előre megmondani, hová érkezünk meg. Emberi tervezésünk és előrelátásunk, számítgatásunk és tervezgetésünk mintha csődöt mondana. De nem baj,

hogy így van ez. Sőt egyenesen áldás, hogy erre kényszerít minket a valóság. Hiszen ilyen helyzetekben a hitünk kerül mérlegre: merünk-e teljesen és feltétel nélkül bízni Istenben? Megindulunk-e az úton, amelyet a Lélek elénk ad? Jézus ma sem mond mást nekünk, mint azoknak, akiket nyilvános működése során meghívott: „Jöjj, és kövess engem!”